

Verslaafden in de achtertuin

Opdrachtgever in NL > Tekst: Martin van 't Klooster > Ontwerp: Versseput Architecten
Opdrachtgever: GG&GD Utrecht > Beeld: exterieur Corné Bastiaansen; interieur Pauline de Gaaij

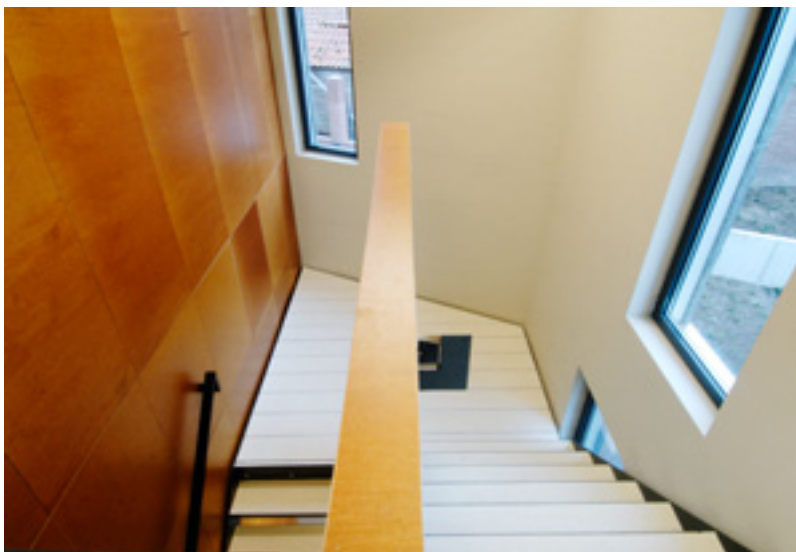
Wat levert het op als opdrachtgever, zorginstelling, architect en omwonenden samen aan de ontwerptafel komen te zitten? 'Veel', zegt Marieke Kessels, senior projectmanager van de gemeente Utrecht. Zij maakte omwonenden mee als kritische en nieuwe partij bij de bouw van een hostel in de wijk Ondiep. 'Niet de tijd of het geld die het kost is doorslaggevend, maar of opdrachtgevers, architecten en andere professionals hun eigen rol en professionaliteit ter discussie willen stellen', concludeert ze.

Cliënten verblijven niet meer in instituties in de bossen of duinen, maar wonen of krijgen hulp dichtbij hun eigen woon- of verblijfplaats. Dat leidt in het hele land tot bouwprojecten in de 'achtertuin' van omwonenden. Anno 2008 vormen bijzondere zorgvoorzieningen dus een wezenlijk onderdeel van de gebouwde omgeving, maar erg populair zijn ze niet. Aan de rand van de Utrechtse wijk Ondiep stond een karakteristiek gebouw uit begin 1900 met aanbouw uit de tachtiger jaren. Namens de GG&GD ging Marieke Kessels aan de slag om op die plek een hostel te realiseren voor 23 langdurig alcoholverslaafden; dat betekende naast 23 kamers ook een passende *setting* voor begeleiders om cliënten te helpen en te trainen op termijn zo zelfstandig mogelijk te kunnen wonen elders in de

'Al bij binnenkomst van de zaal met de maquette onder mijn arm wist ik dat het mis zou gaan.'

stad. Met de zorginstelling SBWU ⁽¹⁾ en architect Peter Versseput van Versseput Architecten maakte zij op basis van een uitgebreid programma van eisen een eerste ontwerp. Marieke Kessels: 'Wij waren tevreden over het ontwerp, het voldeed aan het programma van eisen, paste in de fysieke eisen van het bestemmingsplan, we lagen goed op het tijdschema en bleven beneden de begrote kosten.' Daar dachten de omwonenden anders over. Peter Versseput: 'Al bij binnenkomst van de zaal met de maquette onder mijn arm wist ik dat het mis zou gaan. Het ontwerp was binnen enkele minuten afgeschoten. Gelukkig had ik ervaring met heftige en emotionele reacties, maar hier was het toch bijzonder.' Om toch de gewenste voorziening te realiseren was een bijzondere rol weggelegd voor wethouder Spekman. Hij verkreeg de medewerking van de buurt, maar dan wel voor een in de buurt passend gebouw. Marieke Kessels: 'Hij stelde met instemming van de gemeenteraad de opleverdatum

uit en de architect kreeg de opdracht met mij, de zorginstelling en de buurtbewoners op deze locatie met een nieuw ontwerp te komen.' Zo raakte ook Jan Kooij, inwoner van Ondiep betrokken: 'Ik ben toen, namens de wijkbewoners die zitting hadden in de beheergroep, met een tweede lid van de beheergroep, aangevuld met een direct omwonende, in het bouwontwerpteam gestapt. Ik had al ervaring met architecten en bouwplannen vanuit mijn werk. Van bouwstijlen wist en weet ik nog weinig, maar ik weet wel wat nodig en mogelijk is bij een grote verbouwing. De belangrijkste reden om er veel tijd en energie te steken was de toezegging van wethouder Spekman dat we ook werkelijk invloed kregen en het geen wassen neus zou zijn.'

De grootste bezwaren van de omwonenden richtten zich op de omvang van de bebouwde ruimte op het beschikbare perceel, waardoor ruimte voor groen verloren ging. Maar ook de hoogte en de massieve indruk van het gebouw zorgden voor beroering. Peter Versseput: 'Ik heb steeds per onderdeel alternatieve oplossingen voorgelegd en daar hebben we met zakelijke argumenten over gesproken. Op basis van die discussies is het definitieve ontwerp tot stand gekomen. We hebben het gebouw compacter gemaakt en enigszins gedraaid zodat er meer ruimte voor groen bleef en voor de omwonenden meer zicht kwam op het verkeer. Ook hebben we het gebouw een meter dieper in de grond laten zakken, zodat het uiteindelijk lager is geworden, en we hebben een licht hellende kap aangebracht, waardoor het een vriendelijker uitstraling heeft gekregen.'

Peter Versseput constateert dat zijn aanvankelijke aarzeling om buurtbewoners aan de ontwerptafel te dulden voorbarig was: 'Ik heb een nieuwe kijk gekregen op buurtinspraak. Het heeft een opvallend gebouw opgeleverd en ik heb geleerd dat een programma van eisen zoals zorgverleners dat verwoorden een tweede laag heeft. Ik heb juist op basis van de discussies tussen de zorgverleners en de omwonenden gemerkt dat er heel goed een creatieve vertaalslag mogelijk is tussen wat in het programma van eisen wel is verwoord, maar niet

echt duidelijk is. Bijzonder tevreden ben ik over de gevelbekleding van polyesterbeton, die door een reliëf van bamboe en een groene print van fluitenkruid een markante uitstraling geeft op de kop van een dichtbebouwde wijk.'

'Een programma van eisen zoals zorgverleners dat verwoorden heeft een tweede laag.'

Ook Marieke Kessels is de onverwachte wending in het bouwproces goed bevallen: 'De ontwerpfase heeft meer tijd gekost. Zo'n intensief en voor de buurt ook een emotioneel proces stelt hoge eisen aan het opdrachtgeverschap. De planning moet gehaald worden, het budget mag (en is) niet overschreden en de inbreng van de omwonenden moet tot z'n recht komen. Niet alles is mogelijk, maar als je de buurt meeneemt in de noodzakelijke beslissingen en afwegingen, dan is er ook draagvlak. Wat de ontwerpfase meer aan tijd heeft gekost, hebben we ruimschoots goed gemaakt in de fase van verdere besluitvorming en de bouw zelf. Maar het belangrijkste is toch het draagvlak in de buurt. Een gebouw is nodig om aan deze cliënten goede zorg te bieden, maar een gebouw betekent ook altijd een ingreep in de openbare ruimte. Een gebouw voor zo'n doelgroep vergt ook veel begrip van de buurt. Het is het waard geweest om de buurtbewoners als belanghebbenden aan tafel te krijgen en te houden. Het geeft vooral voldoening nu de buurt tevreden is met het uiteindelijke resultaat. Jan Kooij: 'Je hoort van de omwonenden geen kwaad woord, dus dan is het goed. Het oogt modern, het straalt rust uit en de buurt is er beter van geworden.' Peter Versseput voegt daaraan toe: 'Ik moet toegeven dat het eindresultaat er beter van is geworden. Jan Kooij concludeert: 'Ze moesten wel aan ons wennen, maar eerlijk is eerlijk, we hebben goed kunnen samenwerken.'

Informatie

De gemeente Utrecht, de winkeliers, het winkeland publiek, maar ook de politie en de zorgverleners wilden in Hoog Catherijne eind negentiger jaren een andere oplossing voor de ruim 200 aan drugs en/of alcoholverslaafde mensen, die 'leefden' in de weinig gebruikte uitgangen van het commerciële stadshart. Onder leiding van de toenmalige wethouder Hans Spekman kwamen in de binnenstad drie zorgcentra en op de langere termijn negen hostels verspreid over de stad. Elk van de hostels kreeg een beheergroep, die voor de helft bestaat uit vertegenwoordigers van de direct omwonenden. De beheergroep bereidt een convenant voor met spelregels waaraan, cliënten, de gemeente Utrecht, de politie, medewerkers van de zorginstelling en omwonenden zich houden om de voorziening draagvlak in de wijk te geven. Het doel is de hostels beter in de buurt in te passen door intensief overleg over het omgevingsbeheer. Verdere literatuur: Een huis dat past; vormgeven aan maatschappelijke opvang, Research en redactie Versseput Architecten Utrecht, 2007 (te bestellen via www.versseputarchitecten.nl) en Een thuis voor verslaafde daklozen. Leerervaringen van de realisatie van hostels in Utrecht, GG&GD Utrecht, 2005 (te bestellen via www.binnenplaats.nl)

Martin van 't Klooster is communicatieadviseur. Hij heeft zich gespecialiseerd in de communicatie met bewoners rond omstreden bouwprojecten in een wijk.

(1) Stichting Beschermende Woonvormen Utrecht